

University of Groningen

Het civiele geding in de toekomst

Wesseling-van Gent, Elisabeth Margaretha

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1987

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Wesseling-van Gent, E. M. (1987). Het civiele geding in de toekomst. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

SAMENVATTING

Voorwerp van deze studie is aanpassing en vernieuwing van de regels van het burgerlijk proces in eerste aanleg naar aanleiding van de integratie van kantonrecht en rechtbank.

Integratie brengt met zich mee, dat het burgerlijk procesrecht zal moeten worden aangepast op die hoofdpunten waarop de wijze van procederen bij het kantonrecht en de rechtbank van elkaar verschillen.

Anderzijds vormt een dergelijke wijziging van procesregels een goede aanleiding om bepaalde onvolkomenheden en inconsequenties in het huidige systeem te verbeteren.

Het eerste, thans nog bestaande, verschil tussen kantonrecht en rechtbank betreft de wijze van behandeling en afdoening van zaken door de rechter. De kantonrechter spreekt als enkelvoudige rechter recht, maar bij de rechtbank geldt als wettelijk uitgangspunt de collegiale rechtspraak.

Zowel in de vorige als in deze eeuw zijn in de literatuur talloze argumenten voor unusrechtspraak en voor collegiale rechtspraak aangedragen. Deze argumenten worden in het eerste hoofdstuk geïnventariseerd. Geen van deze argumenten hebben bij de wetgeving tot invoering en uitbreiding van de mogelijkheid van unusrechtspraak in burgerlijke zaken bij de rechtbank een rol gespeeld. Evenals in het verleden geven ook bij het huidige bij de Tweede Kamer aanhangige wetsvoorstel tot verruiming van de mogelijkheid van behandeling van burgerlijke zaken door enkelvoudige kamers, waarin ook bij de rechtbank enkelvoudige rechtspraak uitgangspunt wordt, bezuinigingsoverwegingen de doorslag.

Unusrechtspraak bij de rechtbank als uitgangspunt vergemakkelijkt integratie van kantonrecht en rechtbank omdat de wet dan geen opsomming behoeft te bevatten van zaken die door een unus moeten worden behandeld.

Bij het geïntegreerde gerecht van eerste aanleg dient de unus m.i. in alle gevallen—met begrip van de huidige kantongerechtszaken—de mogelijkheid te hebben een zaak naar de meervoudige kamer te verwijzen.

Een tweede verschil in de wijze van procederen bij het kantonrecht en de rechtbank dat in het tweede hoofdstuk wordt behandeld, is dat in kantongerechtszaken mondeling kan worden geprocedeerd, in rechtbankzaken niet.

Mondeling procederen komt voornamelijk aan de zijde van de gedaagde voor, nl. in ongeveer 90% van de gevallen en betekent dus vooral mondeling verweer voeren.

In meer dan driekwart van de zaken, waarin mondeling wordt geconcludeerd, is het financiële belang gering, nl. minder dan f 1500,—. Bovendien komt mondeling procederen het meest voor indien het een zgn. contractzaak betreft.

Er is een duidelijk verband tussen mondeling verweer voeren en het ontbreken van een procesvertegenwoordiger aan de zijde van de gedaagde. De mogelijkheid om mondeling te concluderen behoort daarom in alle gevallen waarin rechtsbijstand niet verplicht is, te worden toegelaten.

Bij integratie van kantongerecht en rechtbank vormt de regeling van de procesvertegenwoordiging een van de belangrijkste problemen. In procedures ten overstaan van het kantongerecht is procesvertegenwoordiging immers niet verplicht, maar in procedures voor de rechtbank wel.

Los van de vraag welk systeem van procesvertegenwoordiging c.q. rechtsbijstand voor het geïntegreerde gerecht van eerste aanleg dient te gelden, acht ik vervanging van het verplicht procuraat door verplichte rechtsbijstand gewenst. Met de vervanging door verplichte rechtsbijstand aanvaardt men tevens de mondigheid van procespartijen. Bovendien vervalt dan de dubbele rechtsbijstand waaraan een partij is gebonden wanneer hij in een ander arrondissement procedeert dan waar zijn advocaat is gevestigd.

In het verleden is het criterium om de rechtsmacht van de kantonrechter te bepalen en uit te breiden vooral het bij het kantongerecht geldende procesrecht geweest. Voor eenvoudige zaken diende een eenvoudige procesgang beschikbaar te zijn. Het ontbreken van de eis van verplichte procesvertegenwoordiging werd daarbij als een voordeel gezien. Inmiddels worden echter ook ingewikkelde kwesties—bv. op het terrein van het arbeidsrecht en het huurrecht—voor de kantonrechter uitgevochten.

Uit kwantitatief onderzoek bij de kantongerechten te Amsterdam en Groningen blijkt dat vertegenwoordiging van partijen bij het kantongerecht op grote schaal voorkomt. Nagenoeg alle eisers en ongeveer de helft van alle gedaagden laten zich door een gemachtigde bijstaan. Deze bijstand verschilt naar gelang het type zaak en het financiële belang van de zaak.

Zowel algehele invoering van de eis van verplichte procesvertegenwoordiging bij het geïntegreerde gerecht van eerste aanleg als gehele afschaffing ervan kunnen theoretisch worden onderbouwd. Hoe logisch beide systemen afzonderlijk op basis van aangevoerde argumenten ook kunnen zijn, beide zijn op verschillende gronden politiek niet haalbaar. Algehele invoering van vertegenwoordiging stuit af op financiële gevolgen voor de gefinancierde rechtsbijstand aan on- en minvermogenen. Algehele afschaffing zal op te grote weerstanden van de betrokken beroepsgroepen afketsen.

Als tussenweg stel ik voor dat voor bepaalde zaken wel en voor andere zaken geen verplichte procesvertegenwoordiging cq. rechtsbijstand geldt. Aan het begrip 'eenvoudige zaak' waarvoor in ieder geval geen procesvertegenwoordiging verplicht dient te worden gesteld, kan m.i. een nieuwe inhoud worden gegeven aan de hand van de thans beschikbare kwantitatieve gegevens. Het door mij voorgestelde systeem is in het derde hoofdstuk uiteengezet. Ook andere rechts-

bijstandverleners dan advocaten dienen voor bepaalde zaken te worden toegelaten.

Zowel bij het kantongerecht als bij de rechtbank wordt geprocedeerd overeenkomstig de regels van de dagvaardingsprocedure en de algemene regeling van de verzoekschriftprocedure—de 12e titel van Boek I WvBRv—, alsmede van apart geregelde verzoekschriftprocedures.

Uit een vergelijking in het vierde hoofdstuk tussen de dagvaardingsprocedure en de verzoekschriftprocedure van de 12e titel blijkt dat beide typen procedures verschillen. De 12e titel geeft een summierere regeling van de verzoekschriftprocedure, waardoor de rechter een grotere armslag heeft dan in dagvaardingsprocedures en waardoor—als keerzijde—de rechten (en plichten) van procespartijen minder uitgebreid zijn bepaald.

De algemene regeling van de verzoekschriftprocedure is ook van toepassing op contentieuze zaken, dat wil zeggen op zaken waarin partijen een geschil ter beslissing aan de rechter voorleggen, hoewel dit oorspronkelijk niet de bedoeling is geweest. Op één type zaak kunnen derhalve twee typen procedures van toepassing zijn.

Aanpassing van het burgerlijk procesrecht in het kader van integratie van kantongerecht en rechtbank dient voor de wetgever een goede aanleiding te zijn aan deze onwenselijkheid een einde te maken. Voor het geïntegreerde gerecht van eerste aanleg dienen alle contentieuze zaken geregeerd te worden door één procedure, die ik de contentieuze procedure noem. Alle overige zaken dienen onder de 12e titel of apart geregelde verzoekschriftprocedures te vallen.

Voordat een onderzoek wordt gedaan naar de hoofdlijnen van een nieuwe procedure moet allereerst worden vastgesteld aan welke vereisten een procedure tenminste dient te voldoen.

In hoofdstuk vijf beschrijf ik vijf minimumvereisten, die m.i. bij herziening van het procesrecht steeds voor ogen moeten worden gehouden nl. hoor en wederhoor, onpartijdigheid van de rechter, openbaarheid van behandeling en uitspraak, motivering van de beslissing en beslissing binnen redelijke termijn.

In volgorde van ouderdom gerangschikt is hoor en wederhoor het oudste en tevens belangrijkste minimumvereiste of beginsel van behoorlijk procesrecht.

Daarin ligt het fundamentele recht op verdediging besloten alsmede het recht op gelijke behandeling. Het volgende beginsel is de onpartijdigheid van de rechter, dat mede wordt gewaarborgd door diens onafhankelijkheid.

Openbaarheid en motivering dateren beide uit de tijd van de Franse Revolutie. Door openbaarheid van behandeling en uitspraak kan de deugdelijkheid van de rechtspraak worden gecontroleerd. Door controle kan wantrouwen worden weggenomen. Tenslotte heeft openbaarheid betekenis voor de rechtsvorming.

Door de motiveringsplicht is de rechter verplicht zich rekenschap te geven van de gronden voor zijn beslissing en legt hij verantwoording af voor de inhoud van zijn beslissing, waardoor controle mogelijk is. Ten opzichte van de procespartijen heeft de motivering als functie partijen omtrent de beslissing van

de rechter in te lichten of partijen in staat te stellen het aanwenden van een rechtsmiddel te overwegen.

Door te bepalen dat een rechterlijke uitspraak binnen redelijke termijn moet worden gegeven, wordt voorkomen dat de rechter zijn beslissing steeds weer kan uitstellen, zodanig dat de waarde van de uitspraak vermindert.

In het laatste hoofdstuk van dit proefschrift wordt het voorstel tot het creëren van één procedure voor contentieuze zaken uitgewerkt.

Het eerste element is de procesinleiding. Een kenmerkend verschil tussen de dagvaarding en het verzoekschrift is de wijze van oproeping van de wederpartij. Dit vindt in de dagvaardingsprocedure plaats door betekening van de dagvaarding door een deurwaarder aan de gedaagde. In de verzoekschriftprocedure zendt de griffie het verzoekschrift vergezeld van een oproeping aan de verweerder. De regel dat elk procesinleidend stuk moet worden betekend, is naar mijn mening overbodig. Met inzending van de procesinleiding ter griffie waarna de griffie voor oproeping van de wederpartij en verzending van de procesinleiding zorg draagt, kan worden volstaan in de gevallen waarin naam, adres en woonplaats van de wederpartij bekend zijn. De eiser is verplicht deze gegevens in het procesinleidend stuk te vermelden en ter staving een uittreksel uit het bevolkingsregister bij te voegen. Betekening door een deurwaarder blijft verplicht in de gevallen waarin de wederpartij geen bekende woon- of verblijfplaats in Nederland heeft, in de gevallen van collectieve oproepingen en overige in de wet bepaalde gevallen. De rechter moet de bevoegdheid worden toegekend in de gevallen waarin de griffie heeft opgeroepen en twijfel over de ontvangst van de procesinleiding bestaat, betekening alsnog te bevelen.

Het tweede aspect betreft de rol, de rolzitting en taak van de rolrechter die wel in de dagvaardingsprocedure, maar volgens de wet niet in verzoekschriftprocedures bestaan. De rol dient voor de contentieuze procedure te gelden, aangezien op deze wijze de aanhangige zaken kunnen worden geïdentificeerd via het rolnummer en het verloop van de procedure kan worden gevolgd.

De rolzitting heeft een nuttige functie in verband met het constateren van verstek. Om die reden acht ik handhaving gewenst. De rolzittingen fungeren daarnaast als plaats waar de voor de conclusiewisseling en de vervulling van andere formaliteiten noodzakelijke werkzaamheden worden verricht. Een aantal van deze formaliteiten kan administratief worden afgewikkeld, zoals het toesturen en verzenden van conclusies en akten naar en door de griffie. Er dient een centrale rolrechter te zijn, die de rolbehandeling voor zijn rekening neemt.

Als derde hoofdlijn wordt het procedureverloop beschreven. In de contentieuze procedure dienen schriftelijke en mondelinge elementen te worden verenigd. Dit betekent schriftelijke conclusiewisseling en overneming van het comparitie- na antwoordsysteem, waarin de rechter na het wisselen van de eerste schriftelijke stukken bekijkt of de kwestie geschikt is voor een inlichtingen- en schikkingscomparitie.

De wet dient partijen te verplichten in het procesinleidend stuk en in het antwoord daarop alle kaarten op tafel te leggen, met behoud van de mogelijkheid van eiswijziging.

Wat betreft de bewijsvoering zou partijen bij wijze van experiment—in een bepaald arrondissement uit te voeren—onder bepaalde omstandigheden moeten worden toegestaan hun getuigen ter gelegenheid van de comparitie mee te brengen, waarna ze zonder voorafgaand vonnis zouden kunnen worden gehoord. Op deze wijze kan de meerwaarde van de bewijslevering door middel van getuigen op dezelfde zitting als die van de comparitie worden beproefd.

Vervolgens dient de wet een regeling van de incidenten in de contentieuze procedure te bevatten. Voor reconventie, voeging en tussenkomst, vrijwaring, schorsing, verwijzing wegens onbevoegdheid van de rechter, verwijzing wegens aanhangigheid of verknochtheid van zaken en desaveu, dient de huidige regeling ervan in de dagvaardingsprocedure voor de contentieuze procedure overgenomen te worden. De regeling van wraking en rechtsweigerings, die algemeen geldt, moet ook voor de contentieuze procedure gelden.

De laatste hoofdlijn betreft de uitspraak. Het huidige systeem van tussenvonnissen en eindbeslissingen moet vereenvoudigd worden. Voor de contentieuze procedure dient het onderscheid in de verschillende tussenvonnissen opgeheven te worden met als uitzondering het provisionele vonnis. Van dit tussenvonnis is afzonderlijk hoger beroep mogelijk. Van de overige tussenvonnissen dient tussentijds appel uitgesloten te worden, tenzij de rechter dit uitdrukkelijk in het vonnis toestaat. Tussenvonnissen moeten in beginsel mondeling kunnen worden uitgesproken.